

Vargens värde

Upplevelsevärden av vargen och vargjakten i media under licensjakten
2010

Linnea Andersson Ulfsson
Göteborgs universitet, Institutionen för Globala studier
Examensarbete för kandidatexamen i Globala studier
Bachelor thesis in Global Studies
Höstterminen 2012
Handledare Annelie Sjölander-Lindqvist

Abstract

This thesis examines the experience value of the wolf and wolf hunting presented in media during December 17, 2009-February 15, 2010. I analyze news articles, editorials and letters to the editor in three newspapers. In order to investigate the experience value of the wolf and the wolf hunt, I have with inspiration from a model employed in the assessment of experience value of tangible cultural heritage, developed a model which I use to analyze the media material according to the criteria of aesthetic value, identity value, value of tradition and symbolic value. In order to analyze the results of the analyze, I employ experimental and sociocultural theory and method, which means that I assume the experiences of the wolf and the wolf hunt as related to a social and cultural perspective that partly depends on how we identify ourselves and what kind of experiences and understandings we have of the landscape and large carnivores. Since media affects how we perceive our surroundings and the wolf hunting attracted much attention in media, I found it interesting to examine how the wolf and the wolf hunt were displayed in news articles and letters to the editor. The results of my study suggests that the wolf and the wolf hunt have symbolic and aesthetic values. Identity values were also present as well as the understanding that it is important to maintain traditions. The wolf hunt was also found to have a social value.

Innehållsförteckning

Kapitel 1 Introduktion	3
1.1 Bakgrund	3
1.2 Problemdiskussion	4
1.3 Begrepp och definitioner	5
1.3.1 Licensjakten	5
1.3.2 Upplevelsevärden.....	6
1.3.3 Upplevelsevärde modellen	6
1.4 Syfte	7
1.5 Frågeställningar	7
1.6 Avgränsningar	7
2 Metod	8
2.1 Textanalys	9
2.2 Upplevelsevärde modellen	10
2.3 Sociokulturell och experimentell metod för att undersöka upplevelsevärden i landskapet	13
2.4 Tillvägagångssätt	14
2.5 Källkritik	14
Kapitel 3. Teori och tidigare forskning	16
3.1 Hur media kan forma uppfattningar av verkligheten	16
3.2 Tidigare forskning om medias roll i vargdebatten	17
3.3 Uppfattningar och förståelse av varg och vargjakt	18
3.5 Teoretisk sammanfattning	23
Kapitel 4 Resultat och analys	24
4.1 Nya Wermlands-Tidningen	24
4.2 Göteborgs-Posten	27
4.3 Svenska Dagbladet	29
Kapitel 5 Diskussion och slutsatser	30
5.1 Stad och land	30
5.2 Samma upplevelse med olika ögon- det estetiska värdet	31
5.3 Vi och de - att se beskriva andras upplevelsevärden	32
5.4 Att identifiera sig med sitt landskap	33
5.5 Traditions- och kulturella värden	34
5.6 Sammanfattning	35
Kapitel 6 Metodkritik	36
Kapitel 7 Förslag till fortsatt forskning	36
Källförteckning	38

Kapitel 1 Introduktion

1.1 Bakgrund

Efter att ha varit i det närmaste försvunnen ur de svenska skogarna i nästan hundra år kom vargen under början av 1980-talet tillbaks till Sverige. Det plötsliga uppdykandet fick stor uppmärksamhet och vargen skapade rädsla¹, oro och starka känslor vilket ledde till konflikter mellan rovdjursmotståndare och rovdjursförespråkare. Medan rovdjursförespråkare har lyft frågor som vargen som en del av den biologiska mångfalden har rovdjursmotståndare hävdat att vargen är ett hot mot landsbygden, lantbruket och löshunds jakt. I Värmland bildades två motarbetande föreningar: Ett vargfritt Värmland och Föreningen för vargens bevarande².

Rädslan och oron berörde främst de problem vargen orsakar för tamdjursägare och hundägare. År 2011 angreps totalt 472 djur av varg och 43 hundar skadades eller dödades³. Genom historien har hotet från vargen varit riktat mot människans boskap och tamdjur.

Vargförespråkare menade dock att vargen hör hemma i de svenska skogarna och att vi borde anpassa oss efter ett liv med vilda vargar i landskapet.

En del av konflikten har handlat om hur vargen bör förvaltas och det har kommit krav om en tydligare insyn och lokal medverkan i vargstammens förvaltning. Debatten om hur den svenska vargstammen skulle förvaltas ledde till att riksdagen 2009 beslutade om licensjakt på vargen. I media väckte licensjakten en proteststorm och debatten gick het när perspektiv och intressen ställdes mot varandra. Medan jägare talade om lokala konsekvenser argumenterade vargjaktsmotståndare för rovdjurens rätt att finnas i naturen. Tidigare forskning visar att upplevelserna av vargen och vargjakten är radikalt olika mellan olika grupper i samhället⁴. Å ena sidan beskrivs vargen som ett fascinerande och vackert djur med en stark symbolik, å andra sidan upplevs vargen av andra som hotfull och till och med ond. Även jakten upplevdes och uppfattades olika. Samtidigt som vargjakten har haft många motståndare sågs den samtidigt som av stor betydelse för människan då den skapade tillfälle för samvaro och rekreation.⁵ Jakt upplevs också ofta som ett bevarande av gamla traditioner, och ett sätt att dela erfarenheter på.

¹ Melin, 1992 s.18

² Ibid s.7

³ Viltskadestatistik 2011

⁴ Solevind och Berg, 2010, s169

⁵ Sjölander-Lindqvist, 2006

Licensjakten 2010 var en händelse som föranledde att många uttryckte sina uppfattningar om vargen och jakten i media. Medias kunskapsförmedling påverkar människors medvetenhet om fenomenet i samhället, vilket gör att den kunskap som presenteras i media om vargen och vargjakten kan antas påverka människors uppfattning av vargen och jakten⁶. Utifrån tidigare forskning om uppfattningar och upplevelser om vargen och vargjakten kommer jag därför undersöka vilka upplevelsevärden av vargen och jakten på den som beskrevs i media under licensjakten 2010.

1.2 Problemdiskussion

Våra upplevelser av något grundar sig på våra attityder, och attityder beror på tidigare upplevelser, erfarenheter och på vår sociala omgivning⁷. Även vanor, sociala normer (krav som samhället ställer på oss) och personliga normer (krav vi ställer på oss själva) påverkar vår upplevelse av något.⁸ Hur vi upplever vargen i landskapet beror därför till stor del på vad andra anser om den, och därför påverkas vi av vad vi läser i media. Vissa menar t.ex. att media förskönar bilden av vargen och skapar en förvrängd bild av ”vargens rätta jag”⁹. I media lyfts både teoretisk kunskap om vargen fram tillsammans med praktiska upplevelser och berättelser om vargen. Media antas kunna påverka vår uppfattning om fenomenet i vårt samhälle och i omvärld¹⁰, vilket gör att de upplevelsevärden som beskrivs i media angående vargen och vargjakten kommer att påverka vår bild av detsamma. Upplevelsevärden i media är viktigt att undersöka eftersom våra upplevelser påverkar hur vi uppfattar vår omgivning¹¹.

Man kan i studier om människors inställning till vargen se att människor som har en stor kunskap om vargen också är mer positivt inställda till den. Samtidigt ser man att de som bor nära vargen har en mer negativ inställning till den¹², vilket visar att inte bara teoretiska kunskaper om vargen spelar roll, utan även praktiska erfarenheter¹³.

Jag har valt att undersöka tre tidningar och tre olika textformer: Ledare, insändare/ debattartiklar och nyhetsartiklar/redaktionella artiklar. Dessa tre textformer ger en bred bild

⁶ Havula, 2006

⁷ Eagly och Chaiken, 1993

⁸ Ibid

⁹ Sjölander-Lindqvist, 2006

¹⁰ Havula, 2006 s.11

¹¹ Eagly och Chaiken, 1993

¹² Solevind och Berg, 2010 s. 178

¹³ Scott, 1998

av befolkningens upplevelsevärden kring vargen och licensjakten på varg. Nyhetsartiklarna bör tillsammans ge en allmängiltig bild av licensjaktens upplevelsevärden. Genom insändare, debattartiklar och ledare har människor chans att framföra sin åsikt och sina upplevelser om vargen och vargjakten. Debattartiklarna kräver dock att man redovisar vem man är och vem eller vad man representerar i debatten. Jag kommer således att analysera nyhetsartiklar, personliga men anonyma insändare och politiska eller personliga debattartiklar och ledare. Genom att analysera dessa tre textformer i tre olika tidningar kan det skapa en bild av vilka upplevelsevärden av licensjakten på varg som värderas och syns i media, och till viss del, av vem eller vilka grupper.

Ett problem med att undersöka upplevelsevärden av vargjakten är att upplevelsevärden tidigare främst använts i samband med naturlandskap och kulturmiljövård. Vargjakten är varken en del av naturlandskapet (det är dock vargen) eller en kulturmiljö, vilket gör att upplevelsevärdet av jakten är svårare att undersöka då det inte finns någon utarbetad metod för att undersöka upplevelsevärden av företeelser. Jag har därför utarbetat en modell för att göra detta. Modellen kallar jag för ”upplevelsevärde modellen”.

1.3 Begrepp och definitioner

1.3.1 Licensjakten

Den 21 oktober 2009 fattade Sveriges riksdag beslut om förändringar av rovdjursförvaltningen efter regeringens förslag i propositionen ”En ny rovdjursförvaltning”. Riksdagen beslutade att den svenska vargstammens tillväxt tillfälligt skulle begränsas genom licensjakt i kombination med skyddsjakt. Den 17 december 2009 beslutade Naturvårdsverket sålunda om licensjakt på 27 vargar i fem svenska län med fasta populationer av varg. Licensjakten genomfördes i Dalarna, Gävleborgs, Västra Götalands, Värmlands och Örebro län den mellan den 2 januari och den 15 februari 2010¹⁴. Licensjakten innebar att alla med jakträtt i dessa områden kunde anmäla sig för deltagande i jakten. Varje timme skulle jägarna hålla sig informerade om hur många djur som återstod i länet för att förhindra överskjutning av den tilldelade kvoten, vilken varierade mellan tre och nio vargar beroende på län.

Efter bara några timmar fälldes den första vargen och redan den 3 januari avlystes jakten i Västra Götaland. Även Dalarnas och Värmlands län hade dagen innan fyllt sin kvot. I Dalarna sköts en varg för mycket, vilket gjorde att 28 vargar slutligen kom att skjutas under

¹⁴ Naturvårdsverket, 2009

licensjakten. Jakten fick ett enormt medialt efterspel och i Naturvårdsverkets rapport om beslutet om licensjakt beskriver ett flertal av de intervjuade från länsstyrelser och jägarorganisationer att de ”kände sig tagna på sängen av den ’medieorkan’ som jakten gav upphov till”¹⁵.

1.3.2 Upplevelsevärden

Litteratur om landskapsvärden talar om ”absoluta värden” och ”upplevelsevärden”. Medan absoluta värden vanligen refereras som biologiska värden (t.ex. biologisk mångfald) och bruksvärden (som ekonomiska värden och rekreationsvärden) som ofta är mätbara, så anför upplevelsevärden som individuella, visuella och känslomässiga värden som inte kan mätas¹⁶. Upplevelsevärden förknippas ofta med kulturmiljövård och kulturlandskap. I dessa fall delar man upp kulturmiljöns värden i tre delar: dokumentvärde, upplevelsevärde och pedagogiskt värde. Dokumentvärdet och det pedagogiska värdet är båda absoluta. Dokumentvärdet innefattar lämningens vetenskapliga värde. Det pedagogiska värdet innefattar rekreationsvärdet. Upplevelsevärdet beskrivs i kulturmiljösammanhang som miljöns visuella, miljöskapande, symboliska och identitetsskapande värden.¹⁷

En enklare förklaring är att upplevelsevärden ses som en kvalitet förknippad med landskapet/platsen som är önskvärd att uppleva. Det kan t.ex. vara att vistas i en speciell miljö och ta del av natur och kultur, eller att utföra en aktivitet som platsen möjliggör¹⁸. Det kan således finnas ett upplevelsevärde i att jaga varg, spåra varg eller besöka en skog med varg. Det kan även finnas ett upplevelsevärde av att känna trygghet i landskapet, att kunna följa en tradition av t.ex. fäbodbruk utan rädsla för vargen, eller att kunna promenera i skogen utan att behöva vara rädd.

1.3.3 Upplevelsevärde modellen

Upplevelsevärde modellen är en modell jag skapat för att kunna undersöka upplevelsevärden av företeelser. Den bygger på några av Riksantikvarieämbetets värdekriterier för kulturhistorisk värdering. Se närmare förklaring av modellen på sidan 9.

¹⁵ Naturvårdsverket, 2009 s.8

¹⁶ Åkesson, 2004

¹⁷ Alatalo, 2011 s.4

¹⁸ Upplevelsevärden i ABC-stråket s.13

1.4 Syfte

Mitt övergripande syfte med denna uppsats är att lyfta fram och diskutera frågan om vilka upplevelsevärden av vargen och vargjakten som fick medial plats i vargdebatten under licensjakten på varg 2010. Ett annat syfte är även att skapa en modell för att kunna undersöka upplevelsevärden av företeelser.

1.5 Frågeställningar

Vilka upplevelsevärden av varg och vargjakt uttrycktes i de tre valda tidningarna under licensjakten 2010?

Fungerar Upplevelsevärde modellen för att undersöka upplevelsevärdet av vargen men framför allt upplevelsevärden av en företeelse så som jakten på varg?

1.6 Avgränsningar

Jag har valt ett svenskt perspektiv och utgår därför endast från forskning om upplevelser av varg och vargjakt i Sverige. Jag behandlar inte upplevelsevärdet av varg på djurparker eller i fångenskap, inte heller upplevelsevärdet av jakt på något annat djur än varg. Jag har heller inte behandlat samernas konflikt med vargen, utan valt att fokusera på de län som omfattades av licensjakten 2010, med extra fokus på Värmland. Jag valde Värmland då detta landskap har den största lokaltidningen av de län som medverkade i jakten.

För att undersöka detta har jag avgränsat mig till tre tidningar, två rikstidningar, Göteborgs Posten och Svenska Dagbladet, samt en lokaltidning, Nya Wermlands-Tidningen. Jag har valt att undersöka artiklar och insändare från perioden den 17 dec 2009 till den 15 februari 2010, vilket är perioden från att Naturvårdsverket beslutade om licensjakt på varg till licensjaktens slut (licensjakten pågick från 2 januari 2010 till den 15 februari samma år).¹⁹ Anledningen till att ha både rikstidning och landsortstidning är att konflikten om vargens vara eller inte vara i stor utsträckning handlar om staden kontra landsbygden, där ”det nationella intresset om biologisk mångfald krockar med landsbygdsbefolkningens intressen om bland annat skyddandet av tamdjur och boskap och viltutbudet för jakt”²⁰. Det är därför av intresse att skildra medierapporteringen från båda dessa medier för att ge en bred bild av debatten och kunna jämföra vilka upplevelsevärden som fått utrymme.

¹⁹ Naturvårdsverket, 2010

²⁰ Solevind och Berg, 2010 s.169

2 Metod

Vargen är en del av vårt kulturarv och var en gång vanlig i vårt land. Jag har i uppsatsen valt att studera människans upplevelsevärde av vargen och vargjakten i media under licensjakten 2010 utifrån min egen upplevelsevärdemodell. Modellen är inspirerad av ett flertal kriterier av upplevelsevärden utformade av Riksantikvarieämbetet (RAÄ). Dessa kriterier är tänkta att användas som checklista för kulturhistorisk värdering av bebyggelse, men i min uppsats kommer objektet i stället vara vargen och vargjakten. Upplevelsevärden likställs numera nästan alltid med kulturhistoria och naturlandskap. Det är svårt att hitta forskning om upplevelsevärden som inte rör just landskap, och även om vargen är en del av landskapet, har det varit svårt att finna en modell som kan appliceras på upplevelsevärden av vargen och vargjakten. Av de metoder och teorier som rör upplevelsevärden har jag funnit Riksantikvarieämbetets kriterier varit de mest lämpade för syftet då dessa är tydligt beskrivna och kategoriserade.

När man skriver en artikel eller insändare om vargfrågan, såväl som när vi läser den, relaterar vi till vargen utifrån en sammanvägning av våra intryck av vargen, erfarenheter och kunskaper om den. Uppsatsen relaterar mot det estetiska värdet av vargen i landskapet, traditions- och kulturella värden, samt två upplevelsemässiga värden; jakten samt identitetsvärdet som skapar en känsla av trygghet, samhörighet och identifikation. Till dessa lägger jag även vargens symbolvärde som ju tydligt påverkar hur vi betraktar och upplever vargen.

Att vargen är att betrakta som del av vårt kulturarv och vars närvaro har påverkat vår kulturmiljö utgör en utgångspunkt för användandet av Upplevelsevärdemodellen. Vargens närvaro har påverkat vår kultur och vårt sätt att leva. Man har sett vargen som ett hot mot boskapen på vallning, vid fåbodbruk och på sommarbete. För dem som idag vill bevara en sådan kulturmiljö ses vargen ännu som ett hot. Kulturmiljöer berättar ofta något om äldre miljöer och en förfluten tid. RAÄ skriver såhär om bevarandet av kulturmiljöer: ”Viktiga mål för verksamheten inom kulturmiljöområdet är ett bevarat och försvarat kulturarv, respekt för olika gruppers kulturarv samt allas förståelse för, delaktighet i och ansvarstagande för den egna kulturmiljön”²¹.

²¹ Stewénus, 1998

Begreppet kulturmiljö är brett, men kan därför utnyttjas i ett samhällsbyggnadsperspektiv. Axel Demker skriver i sin uppsats om ljudlandskap i kulturmiljöer att ”det nya och det gamlas gemensamma värde för helhetsmiljön ...(kan skapa)... en samtida miljö med förankring i förfluten tid.” Han menar att en sådan förankring hjälper medborgarna att ”känna identitet och på så vis respekt mot samhället och dess konstruktion”.²²

Min övergripande metodologiska och teoretiska ansats är sociokulturell och experimentell. Dessa båda inriktningar är kvalitativa, vilka jag kombinerar med textanalys för att analysera mediematerialet. Jag har även som jag redovisat ovan valt att testa upplevelsevärde modellen med vilken jag vill belysa upplevelsevärden av företeelser. Upplevelsevärden har tidigare förknippats med naturlandskap och kulturmiljöer som objekt. Jag vill föra över den vedertagna modellen som Riksantikvarieämbetet utformat för kulturhistorisk värdering för att undersöka upplevelsevärden av en företeelse, i detta fall vargjakten. Mina metodval kommer jag nu beskriva nedan.

2.1 Textanalys

Esaiasson et al beskriver kvalitativ textanalys som en metod för att ta fram det väsentliga innehållet i en text genom att läsa den noggrant.²³ Genom en övergripande problemställning kan man precisera frågor att ställa textmaterialet. I mitt fall är frågan vilka upplevelsevärden av vargen och vargjakten som uttrycks i de texter jag analyserar. Genom att leta efter vissa utvalda kategorier av upplevelsevärden har jag skapat de analysredskap jag behöver för att besvara frågan. Frågorna är enligt Esaiasson et al ”empiriska indikationer på det generella fenomen forskaren är intresserad av att undersöka”²⁴. Genom ett antal på förhand definierade begrepp är det lättare att finna relevanta svarsalternativ. Dessa begrepp kommer att bestå av fyra kategorier av upplevelsevärden indelade under antingen sociokulturell eller experimentell ansats.

Jag kommer att använda mig av en så kallad diskursanalys av texten. Diskursanalys är en av de vanligaste textanalytiska metoderna inom samhällskunskapen och innebär i korta drag att språket, och därför texten, är med och formar verkligheten²⁵. Man ser språket som en del av

²² Demker Axel, 2009 s.9-10

²³ Esaiasson, 2007

²⁴ Ibid s.244

²⁵ Esaiasson, 2007

det som formar den sociala konstruktionen av världen²⁶, vilket stämmer överrens med tidigare forskning om medias roll i formandet av människans uppfattning av verkligheten²⁷. Det är också min uppfattning ett det som kommer fram i texten är med och formar verkligheten och alltså uppfattningen om vargen och vargjakten. Esaiasson et al skriver att diskursanalysen är intressant då den ”uppmärksammar aspekter av samhällslivet som annars tas för givna och som därmed är svåra att belägga med systematiska empiriska undersökningar”²⁸. Genom diskursanalys kan man undersöka var gränserna går ”för det samhälleligt acceptabla; vad betraktas som normalt i ett givet samhälle och vilka intressen tjänar på att gränserna dras på det aktuella sättet?”²⁹. Man kan säga att media blir en arena för förhandlingar om dessa gränser. Jag kommer dock endast fokusera på vilka upplevelsevärden som framkommer, nämnda och onämnda, i den mediala debatten. Med onämnda upplevelsevärden menar jag att man kan beskriva ett upplevelsevärde utan att själv vara medveten om det. Man kan uttrycka rädsla utan att beskriva värdet av trygghet. Man kan också beskriva andras upplevelsevärden av vargjakten, i både positiva och negativa ordalag. Upplevelsevärden kan också vara så allmänt vedertagna att författaren endast i förbifarten nämner det värdet för att sedan fokusera på ett upplevelsevärde som annars inte skulle värderas lika högt som det allmänt vedertagna. Tolkningen av texten är också en del av textanalysen. ”Tolkningen handlar om att begripa och förstå vad en text säger i förhållande till den fråga som ställs” skriver Esaiasson et al³⁰. I mitt fall handlar tolkningen om att förstå vilka upplevelsevärden som framkommer i texterna som jag analyserar.

2.2 Upplevelsevärde modellen

Upplevelsevärden idag förknippas nästan alltid med naturlandskap eller kulturhistoriska värden. Det är ovanligt att begreppet används samband med någon aktivitet eller företeelse såsom till exempel jakt. Dessutom finns det vissa svårigheter förknippade med begreppet för att beskriva en aktivitet eller företeelse istället för en plats, ett objekt eller en byggnadsmiljö eftersom det inte finns några etablerade metoder för det. För att kunna undersöka upplevelsevärdet av t.ex. en vandringsled³¹ (där företeelsen är själva vandringen) tvingas man

²⁶ Ibid s.239

²⁷ Havula, 2006 s.11

²⁸ Esaiasson, 2007 s.240

²⁹ Ibid s.240

³⁰ Ibid s. 249

³¹ se t.ex. Upplevelsevärden i ABC-stråket: en studie av gröna och blå världens attraktivitet

delar upp upplevelsen i olika kategorier som sedan värderas, t.ex. vilka upplevelsevärden skapar utsikten under vandringen, hur den närmaste omgivningen upplevs eller hur vandraren upplever målet. Man objektifierar vandringen och skapar kategorier med specifika upplevelser som värderas.

När jag undersöker vilka upplevelsevärden av varg och vargjakt som under licensjakten 2010 kom till uttryck i debatten vill jag inte dela upp upplevelsena i olika fack som upplevelsen av att skjuta en varg, upplevelsen av att se en varg etc. Jag vill föra över begreppet upplevelsevärde på upplevelsen av vargen och vargjakten som helhet. Jag har därför valt att använda mig av Riksantikvarieämbetets system för kulturhistorisk värdering och med hjälp av den har jag utarbetat en egen modell för att kunna undersöka vilka upplevelsevärden som presenterades i media under licensjakten på varg. Modellen kallar jag upplevelsevärde modellen.

Riksantikvarieämbetets system för kulturhistorisk värdering bygger på ett antal värdekriterier under två rubriker: dokumentvärde och upplevelsevärde. Med upplevelsevärde menar RAÄ estetiska, upplevelsemässiga och socialt engagerade egenskaper. Till dessa egenskaper lägger RAÄ vissa övergripande eller förstärkande motiv som autenticitet, pedagogiskt värde, tydlighet, kvalitet och sällsynthet. Dessa motiv används för att värdera främst byggnader men även andra bebyggelsemiljöer. Medan dokumentvärdena är vad byggnaden berättar genom sin existens (historiska egenskaper) är upplevelsevärdena av objektet svårare att fånga då ”upplevelsevärden rymmer begrepp som kan karakterisera en upplevelse av en anläggning eller en byggnad”³². Riksantikvarieämbetet delar in upplevelsevärdena i ett antal kategorier: arkitektoniskt värde (estetiskt värde), konstnärligt värde (främst arkitekturen), patina (spår av åldrande i form av nötning), miljöskapande värde (en enskild byggnad i helhetsmiljö), identitetsvärde (upplevelsen av trygghet, samhörighet och identifikation med sin omgivning), kontinuitetsvärde, traditionsvärde (anläggning som är bärare av en tradition av något slag) och symbolvärde (byggnad som utgör en symbol för något).

Utifrån dessa kriterier har jag valt ut ett antal upplevelsevärden som jag vill applicera på mediematerialet om vargen och vargjakten under licensjakten 2010. De som jag ansåg kunde användas i min modell är det arkitektoniska värdet (som jag valt att kalla för det estetiska värdet), identitetsvärdet, traditionsvärdet och symbolvärdet. Dessa fyra värden är enligt min

³² Stewénius, 1998

tolkning applicerbara på företeelser, och inte bara på objekt. Medan arkitektoniskt värde innefattar objektets estetiska värde, är begreppet konstnärligt värde snävare i sin värdebeskrivning och syftar främst på en speciell arkitektur, interiör eller konstnärligt gestaltade detaljer på en byggnad. Det konstnärliga värdet kan således inte överföras till en företeelse som jakten, eller ens på ett vilt djur som vargen. Det estetiska värdet däremot (arkitektoniska värdet) kan vara antingen ett objekt, men även en större miljö. Det handlar om rent estetiska egenskaper och även om hur ”gestaltungsproblem är löst mot bakgrunden av givna förutsättningar”³³. I mitt fall kan det estetiska värdet handla om vargens utseende som sådant, men även om det rent estetiska i jakten. Jag har således till viss del modifierat innebörden av begreppet och valt att fokusera på det rent estetiska. Identitetsvärdet är också intressant då det innefattar objektets (eller företeelsens) egenskaper som ”ger människan en upplevelse av trygghet, samhörighet och identifikation med sin omgivning”³⁴. Identitetsvärdet är användbart i min studie eftersom tidigare forskning om upplevelsen av vargjakten visat på just vikten av samhörighet och identifikation³⁵. Traditionsvärdet väljer jag att ha med eftersom vargjakten i mångt och mycket kan ses som traditionellt betingat. Vargen uppfattas ofta som en symbol för det vilda och vackra i naturen, men även för det onda³⁶. Därför är symbolvärdet intressant att undersöka i min studie. Jag tror även att jakten i sig självt kan inneha ett visst symboliskt värde t.ex. genom mötet med naturen under vargjakten.

De upplevelsevärden jag inte valt att använda i min modell är således: konstnärligt värde, patina, miljöskapande värde och kontinuitetsvärde. Detta eftersom jag inte anser att de är applicerbara på varken vargen eller vargjakten som företeelse.

Att jag valt att dela upp upplevelsevärdena innebär för den sakens skull inte att jag delar upp själva upplevelsen av vargen eller vargjakten. En upplevelse eller företeelse kan ha många upplevelsevärden på samma gång. Antalet kategorier ett upplevt upplevelsevärde har kan variera. Vargen kan t.ex. ha både ett estetiskt värde och ett symbolvärde, vargjakten kan ha ett identitetsvärde, ett traditionsvärde och ett symbolvärde etc.

³³ Stewénius, 1998 s.63

³⁴ Ibid s.64

³⁵ Sjölander-Lindqvist, 2006

³⁶ Melin, 1992

2.3 Sociokulturell och experimentell metod för att undersöka upplevelsevärden i landskapet

Liksom tidigare metoder utformade för att mäta upplevelsevärden har dessa inriktningar främst använts för att mäta upplevelsevärden i natur eller kultur- landskap. Jag finner dem dock intressanta i min studie för att undersöka upplevelsevärden av vargen och vargjakten. Som metoder är de mycket lika varandra, båda är kvalitativa och användarberoende. Den sociokulturella metoden syftar till att undersöka hur människor ser på landskapet ur ett socialt och kulturellt perspektiv medan den experimentella metoden främst syftar till att undersöka människors erfarenhet av, och identifikation, med landskapet.

Eftersom erfarenhet och identifikation starkt hänger samman med socialt och kulturellt perspektiv är metoderna till stor del lika varandra. En skillnad är dock att den sociokulturella inriktningen menar att värden är ett delat fenomen, att ”individens respons på landskapet... bara (är)...signifikant när det placeras i ett socialt sammanhang”³⁷, medan den experimentella inriktningen utgår från individens subjektiva erfarenhet.

Dessa båda metoder kommer hjälpa mig i min analys av materialet genom mina utvalda upplevelsevärden: det estetiska värdet av vargen i landskapet, traditions- och kulturella värden, identitetsvärde och symbolvärde. Som man kan se ligger det estetiska värdet, och identitetsvärdet främst under den experimentella inriktningen medan värdet av tradition och kulturella betingelser samt symbolvärde främst hamnar under den sociokulturella inriktningen. Denna indelning är dock dynamisk, och endast till för att förenkla vid en analys av textmaterialet. Traditions- och kulturellt värde skulle även kunna ligga under experimentell metod, liksom identitetsvärde skulle kunna platsa under sociokulturell metod etc. Med hjälp av dessa två metoder kommer jag kunna analysera upplevelsevärden av vargen och vargjakten utifrån dels ett socialt och kulturellt perspektiv, dels med perspektiv på människors erfarenheter och identifikation med landskapet.

Sociokulturell metod:

Traditions-kulturella värden

Symbolvärde

Experimentell metod:

Identitetsvärde

³⁷ Jönsson och Lindström, 2008 s.20-21

2.4 Tillvägagångssätt

Jag har analyserat 26 artiklar och insändare från tre tidningar. Tretton artiklar från tidningen Nya Wermlands-Tidningen (NWT), fyra från Svenska dagbladet (SvD) och nio från Göteborgs-Posten (GP). SvD och GP representerar tillsammans rikstidningar och NWT representerar en landsortstidning. När jag sökte i tidningarnas arkiv sökte jag artiklar från perioden 17 dec 2009 till den 15 februari 2010. Jag använde sökordet ”varg”. Från NWT fick jag 121 träffar, från SvD endast åtta träffar och från GP 67 träffar. Jag gick igenom alla artiklar och insändare och valde systematiskt bort de artiklar som endast bestod av fakta om jakten och därför inte behandlade några värderingar eller upplevelsevärden i texten. Kvar fanns de 27 artiklar som på något sätt innehåller upplevelsevärden av vargen. Det är dessa artiklar jag valt att analysera. Värt att notera är hur många fler artiklar på ämnet varg som under perioden jag undersökte fanns i landsortstidningen NWT. Detta kan belysa hur mycket viktigare vargfrågan är på landsbygden där närheten till vargen är som störst.

2.5 Källkritik

Materialet jag har analyserat har varit artiklar från perioden 17 dec 2009 till den 15 februari 2010. Artiklarna har publicerats, och, kan man anta skrivits, i samband med licensjakten på varg under samma period. Den korta tiden mellan händelsen och nedtecknandet gör att artiklarna ur samtidighetssynpunkt är att betrakta som trovärdiga källor till de upplevelsevärden som beskrivs. I och med dess samtidighet är minnesfel, eftertionaliseringar och efterhandkonstruktioner inte troliga. Tvärtom kan man däremot anta att vissa insändare är skrivna i affekt vilket skulle kunna dra ner trovärdigheten lite (då en i affektion skriven insändare i högre grad får anses innehålla överdrifter än en genomtänkt sådan). Men en upplevelse är å andra sidan inte obetydlig bara för att den är skriven i affekt. Mitt största källkritiska problem är tendenskriteriet. En tendentiös berättare har ett intresse av att återge en viss bild av verkligheten.³⁸ Debattartiklarna får alla anses vara partsinlagor i debatten då de framställer vargfrågan på det sätt som gynnar deras åsikt i debatten. Därför har jag valt att i min uppsats publicera avsändarens namn och befattning i samband med

³⁸ Esaiasson, 2007 s.321

redogörelsen av debattartiklarna. Deras inlägg i debatten får ses som partiska källor och inte objektiva beskrivningar av jaktens upplevelsevärden. Ett sätt att undersöka deras trovärdighet hade varit att undersöka de fakta som enligt deras utsagor var vetenskaplig forskning i deras artiklar. Jag valde dock att bortse från den text som inte behandlade ett upplevelsevärde. I de artiklar och insändare jag analyserade kunde jag inte finna några upplevelsevärden som verkade "påhittade". Att ljuga om ett upplevelsevärde kan dock ha ett syfte: att smutskasta motståndaren och ställa denna i dålig dager. Jag letade därför aktivt efter dold smutskastning av upplevelsevärden i artiklarna.

Ett annat problem vid analys av tidningsartiklar är oberoendenaspekten. Den handlar om berättarens grad av oberoende³⁹. Liksom i de flesta debatter är det svårt att vara totalt oberoende, men jag valde att utgå från att nyhetsartiklarna, alltså de artiklar som var skrivna av en journalist för en tidning var de mest oberoende artiklarna. Att debattartiklar, ledare och insändare inte var oberoende ligger i sin natur. Oberoende var för mig dock inte av stor vikt då upplevelsevärden bygger på människors personliga åsikter och värderingar. Då debattartiklarna är undertecknade med både namn och befattning har jag utgått från att dessa är skrivna av densamme. Ingen nyhetsartikel stack ut från de andra varför jag inte heller närmare undersökte journalisternas åsikt i vargfrågan. Nyhetsartiklarna skiljde sig helt enkelt inte nämnvärt åt beroende på journalist eller tidning.

Vidare spelar såklart min egen tolkning och förkunskap roll. I vargfrågan ser jag dock mig själv som en relativt oberoende part i vargdebatten. Jag har heller inte valt att undersöka själva frågan om vargens vara eller inte vara, utan endast fokuserat på de upplevelsevärden som förknippas med licensjakten på varg.

³⁹ Esaiasson, 2007 s.319

Kapitel 3. Teori och tidigare forskning

Min teoretiska ram bygger på den teori som kan knytas till experimentell och sociokulturell metod. Upplevelsevärden kan ses dels ur ett socialt och kulturellt perspektiv, dels utifrån människans erfarenheter och identifikation med landskapet. Med detta som utgångspunkt kommer jag nedan att gå igenom tidigare forskning om uppfattningar av vargen, vargjakten och vargen i media. Jag kommer även gå igenom teorier om hur media påverkar människans upplevelser av verkligheten.

3.1 Hur media kan forma uppfattningar av verkligheten

Media är en kunskapskälla, och därför påverkar media den bild vi får av vargen och vargjakten. Det menar Anna Havula i rapporten *Skilda världar? – En granskning av mediernas kunskapsförmedling av rovdjur i olika delar av landet och dess implikationer för demokratin*.⁴⁰ Havula skriver att vi hämtar in kunskap från framför allt tre källor: erfarenhet, kommunikation med andra människor och genom massmedia⁴¹. Att media påverkar vår syn på samhället illustreras i forskning om människors kunskaper om politik och politiska frågor. Undersökningar visar t.ex. att medborgare får 79 % av sin politiska vetskap genom media⁴². Havula menar därför att media har en stor makt att förmedla kunskap och uppfattningar om rovdjur. ”Den kunskap som presenteras om rovdjur torde därmed påverka människors uppfattningar om till exempel hur många rovdjur som finns, i vilken mån de är farliga eller ofarliga osv.” skriver hon⁴³.

Massmedia kan också ses som ett forum för gemenskap och som en spegling av världen och oss själva. I bilden som media skapar känner vi igen oss ”genom djupliggande värde- och gemenskapsupplevelser”⁴⁴. Media skapar verklighetsbilder som förflyttar läsaren ur en verklighet till en annan och skapar en skiljevägg mellan grupper i form av ”vår” värld mot ”deras”⁴⁵. Journalisten kan på det sättet få läsaren att uppmärksamma ett visst fenomen i samhället, eller förstärka en känsla eller upplevelse hos läsaren. Masskommunikativa insatser är dock enligt forskningen främst effektiva för att öka medvetenheten om fenomen, och inte

⁴⁰ Havula, 2006

⁴¹ Ibid s.10

⁴² Ibid

⁴³ Ibid s.11

⁴⁴ Andersson och Daligk, 2006 s.11

⁴⁵ Ibid

för att förändra människors attityder och beteenden⁴⁶. Media har på så sätt makt över folket genom att kunna påverka vad vi ska tänka på utifrån den information vi får.

3.2 Tidigare forskning om medias roll i vargdebatten

Det har bedrivits en del forskning om vargen i media och medias hantering av vargdebatten. Exempel på tidigare forskning är Ingen rädder för vargen? En kvantitativ innehållsanalys av tre tidningstyper med avseende på rapporteringen om varg av Anders PJ Andersson och Thomas Daligk, Vargen i Etern av Michelle Landén och Maja Nilsson och Vargen i tabloidpressen – en kritisk diskursanalys av Marie Ekblom och Maria Janås. Alla dessa tre uppsatser behandlar vargen och vargjakten i svensk media. Nedan följer en kort redogörelse av dessa.

Andersson och Daligk har genom kvantitativ innehållsanalys av tre tidningar funnit två övergripande argumentationslinjer om vargen. Dels att vargen lyfts fram som hotad av människan, dels att vargen utgör ett hot mot människan och människans tamdjur och aktiviteter. De fann också att uppfattningarna och synsätten på varg var olika och att artiklarna främst fokuserade på jakten av varg, vargstammens utbredning och händelser anknutna till varg i människors vardag. I alla tidningarna tog man även upp landsortbefolkningens perspektiv och i en tidning beskrevs rädslan inför vallningssäsongen på fåboden. Det finns även tendenser till konflikt mellan periferi och centrum i vargfrågan i samtliga tidningar.⁴⁷

Ekblom och Janås studerar i sin uppsats tabloidpressens hantering och presentation av verkligheten kring två omskrivna varghändelser i Sverige. De två varghändelserna är vargtiken Ylva i Värmland som det rapporterades mycket om i början av 1990-talet och de två vargarna som rymde från Kålmårdens djurpark 2007. I uppsatsen diskuterar man medias sätt att forma verkligheten, dels genom ordval som benämningar i form av noanamn på vargen (namn man gav vargen på grund av rädsla för att "locka" på den genom kalla den sitt riktiga namn t.ex. Gråtass) men även genom så kallade semiotiska förtecken och val av framträdande aktörer i artiklarna. Syftet med uppsatsen är att undersöka om media skapar negativa känslor gentemot vargen genom sitt sätt att beskriva den. Man finner dels att artiklarnas framträdande

⁴⁶ Havula, 2006 s.11

⁴⁷ Andersson och Daligk, 2006

frontfigurer sällan är klart vargpositiva eller vargnegativa, dels att artiklarna inte övervägande är negativa i beskrivningen av vargen. Således finner man ingen indikation på att media skapat eller förstärkt negativa känslor gentemot vargen.⁴⁸

Landén och Nilsson undersöker i sin uppsats hur stor plats vargjakten tagit i P4 Dalarnas nyhetssändningar under perioden december 2009- februari 2010 och december 2010- februari 2011, samt varför just vargjakten fått så mycket uppmärksamhet i media. Undersökningen är byggd på dels avlyssning av nyheterna från undersökningsperioden, dels genom intervjuer med sex journalister på P4 Dalarnas redaktion. En anledning till vargdebattens framträdande roll i media kan enligt Landén och Nilsson vara att vargen egentligen symboliserar något annat, och man anför storstads/glesbygdspenningen som en anledning. Man menar i uppsatsen att vargen och vargjakten står för andra värden, t.ex. bevarandet av landsbygden, kampen mot utanförskap etc. Vidare diskuterar man rädslan för vargen. Två av informanterna menar att rädslan som ett skäl till jakt inte är trovärdig och flertalet av informanterna tror att vargdebatten grundar sig på något annat än rädsla, t.ex. att vargen blivit en symbol för det onda genom traditioner av myter och sagor där vargen fått symbolisera ondska.⁴⁹

3.3 Uppfattningar och förståelse av varg och vargjakt

Det finns en lång muntlig tradition av vargen som plågoande. Redan i den fornnordiska mytologin har vargen symboliserat ondska och förödelse där den stått fjättrad vid en klippa i underjorden, väntande på jordens undergång med ett svärd i munnen,⁵⁰ Och alla har vi väl läst sagor som Rödluvan och vargen eller de tre små grisarna, sagor där vargen får symbolisera ondska och fara.

En del har menat att vargens organiserade sätt att uppträda i flock visat på ”att djävulen hade ett finger med i spelet” och man har kallat vargen för ”ondskans djur”⁵¹. I Svenska Jägareförbundets nya tidskrift av år 1886 berättas minnen från ”vargatiden” eftersom man menar att: ”vargens förgripelser på människan vara förtjent af att i tryck omtalas”⁵².

⁴⁸ Ekbom och Janås, 2008

⁴⁹ Landén och Nilsson, 2011

⁵⁰ Melin, 1992

⁵¹ Ibid s.19

⁵² Ibid s.93

Vargen har dock vanligen inte setts som något större hot mot människans själv. Vilda vargar har inte dödat en människa i Sverige på över 200 år och sedan 1500-talet har kvinnor och barn haft ansvar för vallningsarbetet av boskap, vilket enligt Håkan Túnon et al underbygger att vargen inte sågs som ett hot mot människan.⁵³ Oviljan till vargen har istället grundat sig på hotet mot människans boskap, Det var människans tamdjur som kor, getter och hundar som dödades eller skadades av vargen. Oftast finns det fyra tydliga skäl till varför en människa kan hata ett visst djur:⁵⁴

1. Att djuret hotar människans eget liv
2. Att djuret hotar ekonomiska förutsättningar
3. Att djuret hotar jaktbart vilt
4. Att djuret hotar ett husdjur vilket människan har en relation till.

I vargens fall har hotet alltid varit mot de djur människan haft dels en relation till, dels varit en ekonomisk förutsättning. Ända sedan medeltiden har människan kämpat för att utrota vargen och mot slutet av 1800-talet verkade det som om man lyckats. De människor som upplevde vargen när den fortfarande var vanlig i Sverige menade att det var en ”välsignad sak (...) att ’odjuren’ verkligen var utrotade”⁵⁵

På mitten av 1980-talet började vargen komma tillbaks till Mellansverige efter att den 1965 fridlysts.⁵⁶ Myterna och fördomarna om och kring vargen dammades av och hotet blev åter igen närvarande på den svenska landsbygden.

Tidigare forskning av hur vargen beskrivs i dagstidningar visar att vargen setts som en symbol för skillnaden mellan land och stad⁵⁷. Genom att studera artiklar och insändare från 19 tidningar under perioden 1995-2003 kom Serena Cinque fram till att vargdebatten handlat dels om rädslan för vargen, men främst om maktens centralisering till Stockholm.

Vintern 1997/98 gjorde Naturvårdsverket en intervjuundersökning om attityder till vargen i Sverige. Resultatet visade att svenskarna i allmänhet var positivt inställda till att vargstammen

⁵³ Tunón et al, 2007 s.221

⁵⁴ Tunón Ibid s.163

⁵⁵ Melin, 1992 s.17

⁵⁶ Tunón et al, 2007 s.224

⁵⁷ Cinque, Serena, 2003

ökade, och många var inte heller negativa till att bo nära varg. De som ändå var negativa till att bo nära varg menade att de kände oro för sin familjs säkerhet eller för sina tamdjurs säkerhet. Tamdjursägare och jägare var liksom människor som ansåg sig ha låg kunskap om vargen mer negativa till varg än personer som ansåg sig ha god kunskap om vargen.⁵⁸ Även andra undersökningar har visat samma resultat. Jägare och personer som lever i vargområden har visat sig vara mer negativa till varg än övriga befolkningen⁵⁹.

Annelie Sjölander-Lindqvist har skrivit rapporten ”Den är ju inte i fårhagen på studiebesök. Om lokala perspektiv och uppfattningar om varg och svensk rovdjurspolitik”, i vilken hon undersöker uppfattningar och upplevelser av vargen och rovdjurspolitiken i Sverige. Studien ger en fördjupad bild av vargkonflikten ur ett socialt och kulturellt perspektiv. I sin rapport har hon intervjuat jägare och boende i vargtäta områden som får beskriva sin åsikt om vargen vilket visar på människors skilda uppfattning om djuret. Sjölander-Lindqvist påpekar att vargen i intervjuerna beskrivs som ett djur med stor symbolik och som fascinerande, stark, intelligent, med stort självförtroende och som en ”symbol för naturens storslagenhet och skönhet”. Många upplever dock vargen som hotfull och ”som en mordisk och ond varelse som hotar människans civiliserade värld”.⁶⁰ Flera säger sig därför känna olust och rädsla för att möta vargen i naturen och upplever att vargen hotar deras lokala värden på landsbygden.

Den lokala omgivningen är både biologisk och kulturell med traditioner och generationer av erfarenheter. Dessa erfarenheter leder till kunskap vilket etablerar normer och regler. Maurice Halbwachs kallar detta för kollektiva minnen. Kollektiva minnen är minnen man delar med, och som skapats, tillsammans med andra utifrån de sociala konstruktioner man tillhört. Det kollektiva minnet bygger på så sätt upp, eller stärker, en kollektiv identitet vilken skapar sociala normer.⁶¹ Genom detta kan man knyta an till den sociokulturella och experimentella teorin där upplevelsevärden kopplas till just erfarenheter av och identifikation med landskapet samt ett kulturellt och socialt perspektiv på landskapet. Hur vi uppfattat vargen och vargjakten genom historien påverkar därför hur vi ser på vargen idag.

⁵⁸ Karlsson, Bjärvall, Lundvall 1999

⁵⁹ Ericsson och Heberlein 2002

⁶⁰ Sjölander-Lindqvist, 2006 s.55

⁶¹ Halbwachs, 1992

I Sjölander-Lindqvist et als rapport beskrivs jakten som att den ”har stor betydelse för människan eftersom den ger människor möjlighet till rekreation och samvaro”.⁶² I rapporten beskrivs sociala praktiker som jakt kunna skapa ”förutsättningar för upprätthållandet av kunskaper”. Jakten förenar på så sätt viktiga betingelser i lokalsamhället. ”Jakten handlar i det här avseendet om att upprätthålla det lokala samhället och genom vilken jägare delar upplevelser, erfarenheter och kunskaper med varandra.”⁶³ Den kulturella förståelsen och den sociala strukturen av landskapet är således en del av människans uppfattning och förståelse för landskapet och platsen.

Den osäkerhet som är förknippad med situationen gör att människor strävar efter att skaffa sig en förståelse för vad som har hänt med den lokala omgivningen. Under sådana omständigheter kan lokala värden och dess betydelse för människor på ett tydligare sätt komma att uppmärksammas. Är den upplevelsen baserad på erfarenhet eller är den vetenskapligt förankrad? Det handlar alltså inte i första hand om avsaknad av kunskap utan snarare om vilken sorts kunskap som ligger till grunden för människors uppfattningar om skeenden som de upplever sig utan, eller med få, möjligheter att påverka.⁶⁴

Framträdande teman i Sjölander-Lindqvist studie är hotet mot lokala traditioner och rädslan för vargen (hotet mot tryggheten på landsbygden).

En informant är av uppfattningen att ”media bidrar till att skapa en förvrängd bild av vargens rätta jag”.⁶⁵

Sjölander-Lindqvist kommer fram till att erfarenheter av vargen från tidigare generationer spelar en stor roll, då det är från dessa minnen vi idag hämtar kunskap för att förstå nutida förhållanden⁶⁶. En informant säger att synen på naturen förändrats genom tiden och att vi idag värderar respekt för djur och natur högre, samtidigt som vi också brer ut oss mer på bekostnad av djuren och naturen.⁶⁷

⁶² Sjölander-Lindqvist, 2006 s.51

⁶³ Sjölander-Lindqvist s.62

⁶⁴ Ibid s.58

⁶⁵ Ibid s.49

⁶⁶ Ibid s.50

⁶⁷ Ibid s.52

Sjölander- Lindqvist har tillsammans med Marianne Karlsson och Serena Cinque även skrivit rapporten ”Att jaga varg- en studie av 2010 års licensjakt i Sverige”. I studien kommer man fram till att jakten handlar om ett ”socialt ansvarstagande, med historiska rötter, gentemot landsbygden och de grupper som är negativt berörda av vargens närvaro i landskapet”⁶⁸. Jakten refereras till som en gammal tradition, värd att bevara, där minnen, levda erfarenheter och känslomässiga band till landskapet får komma till uttryck. Författarna säger att landskapet blir en skärningspunkt för både personliga och kollektiva värden vilket bidrar till att lokala värden kan bli symboliskt laddade.

Maria Solevid och Linda Berg har undersökt människors attityder till vargstammen i Sverige i rapporten ”Gärna varg, men inte på min bakgård”. Där finner de att människor som lever i närheten av vargen eller dess revir och alltså är direkt berörda eller hotade, också är mer negativt inställda till vargen. Samtidigt är de som bor långt ifrån vargen mer positivt inställda till den. Men det är inte bara det geografiska avståndet som spelar roll vid attityden till vargen, det handlar även om ett känslomässigt avstånd.⁶⁹ Solevid och Berg menar att det känslomässiga avståndet syns genom att t.ex. andelen ”ingen uppfattning” på frågan om vargstammens storlek, är högre bland människor som bor långt från vargen. Det finns alltså åsiktsskillnader om vargen beroende på var man bor.

Detta faktum återkommer i Sjölander- Lindqvist et als rapport om licensjakten. Där menar man att ett försvar uppstår för att värna om det lokala landskapet, om en historiskt förankrad kulturell identitet, när socialt, kulturellt och ekonomiskt viktiga aktiviteter hotas (i detta fall av vargen på landsbygden)⁷⁰. Landskapets betydelse för människan utgör en stor del i vargfrågan, och då synen på landskapet varierar från person till person skapas konflikter. Lokala traditioner värderas ofta högt av många lantbrukare som vill kunna behålla en småskalig lantbruksverksamhet med t.ex. fäbodbruk, medan rovdjursförespråkarna som värderar upplevelsen av vargen vild och levande i landskapet menar att lantbrukarna bör anpassa sig till ett modernt samhälle.⁷¹

⁶⁸ Sjölander Lindqvist et al, 2010 s.57

⁶⁹ Solevind och Berg, 2010 s.178

⁷⁰ Sjölander Lindqvist et al, 2010 s.2

⁷¹ Ibid s.7

3.5 Teoretisk sammanfattning

Detta kapitel om upplevelsen av vargen och vargjakten kan ses som en introduktion till ett forskningsfält som under senare tid blivit allt mer uppmärksammat. Framträdande begrepp i min uppsats är upplevelsevärde vilket jag delat upp i kategorierna traditions- och kulturella värden, identitetsvärde, estetiska värden och symbolvärden. Det handlar om att se vargen som en del av både natur och kultur, synen på vargen är ett resultat av en uppfattning där man även måste förstå de bakomliggande faktorerna som tradition, hot mot ekonomiska förutsättningar och viljan att vara en del av sitt landskap.

Landskapet omger oss i vardagen, såväl fysiskt som psykiskt. Minnen, erfarenheter, nyheter på tv och bilder av det svenska landskapet följer oss och påverkar oss. Vargen är en del av det landskap som omger oss och media är en del av den referensram som vi använder när vi fattar olika beslut som kan påverka vår och landskapets framtid.

Kapitel 4 Resultat och analys

4.1 Nya Wermlands-Tidningen

Från NWT har jag analyserat fyra redaktionella artiklar, tre insändare, en ledare och sex debattartiklar varav två är replik/svar. Jag kommer här redogöra för de upplevelsevärden som illustreras i texterna.

NWT:s redaktionella artiklar avhandlar flera upplevelsevärden i texten. I en artikel⁷² citerar man en jägare som menar att vargen är ett ”fascinerande” vilt, vilket kan tolkas som ett uttryck för de estetiska egenskaper vargen innehar, alltså vargens gestaltning. I en annan artikel⁷³ citeras en jägare som säger sig vilja ha en stark vargstam. Jägaren menar att det inte är viltvård, utan ren avskjutning. Han säger sig nu vilja lämna jägarförbundet, då han inte längre delar deras åsikter. Genom att kalla jakten för ”avskjutning” och samtidigt vilja lämna jägareförbundet ser jag genom orden värdet av en identitet, och han vill inte identifiera sig med jägareförbundet. Denna jägare som vill ha en stark vargstam känner att hans identitet hotas om han fortsätter sitt medlemskap inom Jägareförbundet, han känner inte längre någon samhörighet med dem, och genom att lämna förbundet visar han att han värderar upplevelsen av en identitet och en samhörighet. ”Jag vet att jag inte är ensam” säger han, vilket tyder på att han istället värderar sin samhörighet med rovdjursförespråkarna istället för Jägareförbundet. Även i nästa artikel jag analyserat finner jag värdet av en identitet och den trygghet det innebär. Gunnar Glöersen, Svenska Jägareförbundets rovdjursexpert menar att det ”...finns ett stort stöd för en rovdjurspolitik som inte bara tar hänsyn till vargarna utan även till de människor som ska leva med dem i sin vardag”⁷⁴.

Att påtala en hänsyn till människorna som ska leva nära vargen (i sin vardag) kan tolkas som ett identitetsvärde med fokus på samhörighet och trygghet. Vargen ses således som ett hot mot den befolkning som lever nära inpå den, medan jakten ses som visad hänsyn för den trygghet man söker. Den fjärde artikeln behandlar först värdet av själva jakten i sig och inte nödvändigtvis just på varg. ”Det är en sån stark upplevelse det här att sitta på pass i timmar. Den koncentration det innebär är ett särskilt sätt att komma in i naturen” säger en intervjuad jägare⁷⁵. Jägaren beskriver alltså själva upplevelsen av att jaga i artikeln som ett sätt att

⁷² NWT (2010-01-05) En historisk jakt som inte är över än

⁷³ NWT (2010-01-05) Jägare kritisk till vargjakten

⁷⁴ NWT (2010-01-07) Starkt stöd för vargjakten

⁷⁵ NWT (2010-02-01) En röst från skogen

komma in i naturen. Jakten får här ett värde i sig självt, ett nästan estetiskt och själsligt värde. Jägaren menar vidare att jakten även är viktig på landsbygden då den gör det lättare att ”komma in i det sociala”. Vad gäller jakt på just varg menar han dock att många på landet hatar varg av gammal vana, men att jakten gjort stämningen tryggare. Trygghet innefattas av identitetsvärdet, vilket vi även kan se att han själv nämner i artikeln när han talar om att komma in i det sociala. Identitetsvärdet innefattar ju även samhörighet. NWT:s redaktionella artiklar tar således främst upp identitetsvärdet och värdet på jakten i sig men även det fascinerande med vargen som en estetisk gestalt.

Från NWT har jag endast analyserat en ledare som behandlar vargfrågan. I denna ledare används ord som acceptans, oro och kontroll. Man menar att nuvarande regering ”tillmötesgått jägarnas och glesbygdens intressen”⁷⁶ vilket kan tolkas som dels ett identitetsvärde men även ett symbolvärde där jakten på varg får symbolisera en viktig sammanhållande samhällsfunktion på landsbygden. Man talar i artikeln om att få kontroll över sin omgivning och vikten av att ens oro tas på allvar, två värden som tydligt anknyter till identitetsvärde och trygghet.

Vidare har jag analyserat tre insändare till NWT. Alla tre är negativa till vargjakten och uttrycker sig i negativa ordalag om den. ”Naturvidrig” menar signaturen ”Naturvän” om vargjakten⁷⁷, jägare om ”gärna vill skjuta en varg”⁷⁸ menar en annan insändarskribent. Människan utgör ett hot och jagar för både mat och nöje menar en tredje⁷⁹. Dessa tre insändare delar alla samma upplevelsevärde av vargen; ett estetiskt värde som är knutet dels till vargen som individ men även som en del av en större miljö, naturen. ”Jag tycker att människan ska lägga sig i naturen så lite som möjligt” menar den senare insändaren. Under givna förutsättningar menar man att vargen bör få leva och dess estetiska egenskaper som en del av naturen värdesätts.

Slutligen har jag analyserat sex debattartiklar från NWT, vilkas material varit större och upplevelsevärdena tydligare. Jag börjar med en artikel av Håkan Eles, Regionansvarig Värmland för Svenska Rovdjursföreningen. Eles tar i sin debattartikel upp ett flertal upplevelsevärden förknippade med vargen. Han skriver att en minoritet av Sveriges befolkning är hotade av vargen (identitetsvärde, trygghet), men att det är deras intresse som hotas, det vill säga fritidssysselsättningen att jaga. Han skriver ”kära jägarvänner, det finns

⁷⁶ NWT (2010-01-05) Inte bara för eller emot

⁷⁷ NWT (2010-01-05) Beslutad jakt är naturvidrig

⁷⁸ NWT (2010-02-01) Ett nytt system behövs

⁷⁹ NWT (2010-01-12) Människan utgör ett hot

trots allt andra värden här i livet!”⁸⁰ Han ironiserar således över det han menar är jägarnas upplevelsevärde av vargen, nämligen värdet av jakten som sådan. Själv ser han vargen som ett ”imponerande, vackert och högstående djur.” Vars hemortsrätt och jakträtt i våra skogar ”är lika gammal och välmotiverad som vår”, vilket jag tolkar som dels värdet av vargens estetiska egenskaper, men även ett traditionsvärde där vargen har lika mycket plats i den svenska kulturmiljön som vi själva. På denna debattartikel svarar Bertil Forsberg, medlem i Svenska Jägarförbundet. Han menar att jakten inte bara är nöjesrelaterad, men nämner ändå att den innehöll ”trivsamt och förväntningar, som vanligt när jägare möts”⁸¹, vilket tyder på ett upplevelsevärde av jakten som ett identitetsvärde där samhörighet är i centrum, men även ett traditionsvärde eftersom det är trivsamt ”som vanligt” när jägare samlas.

”En del av den nordiska jaktkulturen, väl värd att bevara”⁸² skriver Roland Kylén, ordförande i Centerpartiet om löshunds jakt i sin debattartikel. Löshundsjakten är, menar han, hotad av vargen. Han tar således upp två upplevelsevärden, dels traditionsvärdet som löshunds jakt innebär men även identitetsvärdet genom vilket man upplever trygghet. En annan debattartikel⁸³ skriven av skogsmästaren Ove Persson behandlar dels jägarens ”troféanda” som tar över beteendet vid jakt, men även de tamdjursägare som känner sig hotade av rovdjur. Troféandan kan tolkas dels som ett symbolvärde för jakten, dels som en del av en hetsig jakt där man försöker överglänsa de andra i jaktlaget, alltså en form av identitetsvärde. Hotet mot tamdjur vet vi sedan tidigare betyder att en viss grupp (de med tamdjur i vargtrakter) söker trygghet, vilket skapar ett identitetsvärde. Detsamma gäller även nästa debattartikel, även den skriven av Roland Kylén som tar upp identitetsvärdet och vikten av att kunna påverka sin livsmiljö⁸⁴.

Den sista debattartikeln menar att ”Vargen jagas för sitt naturliga beteende, det är den sorgliga sanningen”⁸⁵, vilket kan tolkas som att artikelskrivaren sätter ett estetiskt värde på vargen. Vidare menar hon att odjursstammen har samma problem då dessa ”...vilda vackra kattdjurs naturliga diet gör att lodjuret måste minska i antal”. Uttrycket att lodjuret är vilt och vackert (liksom flera beskriver vargen) stärker tolkningen att upplevelsen av vargen har främst ett estetiskt värde där dess gestaltning värdesätts framför andra värden.

⁸⁰ NWT (2010-01-08) En politiskt motiverad jakt på vargen

⁸¹ NWT (2010-01-19) Lugn och nödvändig jakt på vargen

⁸² NWT (2010-01-28) Vargjakten är en politisk succé

⁸³ NWT (2010-02-02) Yrkesjägare vid vargjakt kan vara en lösning

⁸⁴ NWT (2010-01-12) Lugn och välorganiserad vargjakt

⁸⁵ NWT (2010-01-26) Därför skjuts vargarna

4.2 Göteborgs-Posten

Från GP har jag analyserat tre debattartiklar, två ledare och fyra redaktionella artiklar. Gunnar Gillberg skriver i en debattartikel i GP licensjakten är ett beställningsjobb från jägarkåren som genom ett massivt lobbyarbete fått politikerna att tro att ”kvinnor och barn är hotade och en hel livsstil är på väg att gå under”.⁸⁶ Han menar att jakten endast är ett fritidsintresse som mer eller mindre utrotar en hel djurart och är ett hot mot den biologiska mångfalden. Gillbergs eget upplevelsevärde av vargen tycks vara ett symbolvärde, där vargen får symbolisera en del av den biologiska mångfalden. Samtidigt nämner han ironiskt i sin debattartikel hotet från vargen, alltså värdet av trygghet.

Gillberg får replik av jägaren Björn Törnvall som menar att Gillberg hänsynslöst ironiserar över människors rädsla och oro.⁸⁷ Han talar vidare om vikten av möjligheten att bedriva fåbodbruk och jakt med drivande hund. En vargstam i Sverige, menar Törnvall, är inte att värna om den biologiska mångfalden, det är ett exempel på ”urbaniserad naturromantiserad enfald”. Törnvall visar därmed ett tydligt värde i vargjakten som ett traditions- och kulturellt värde, där man värderar fåbodbruk och jakt med drivande hund. Även han tar upp rädslan för vargen, alltså trygghetsvärdet. Han menar även att vargen blir en symbol som romantiseras.

Den tredje debattartikeln är skriven av folkpartisten Veronica Ekström. Hon ställer sig skeptisk till att Jägarförbundet och vargmotståndare ska ”få bestämma inriktningen på svensk rovdjurspolitik”.⁸⁸ Hon menar att de som hörs mest i vargdebatten är de som upplever vargen som ett hot mot tamboskap och omöjliggör vistelse i naturen och påpekar att det enligt Brå är de som har naturen och jakten som livsstil som upplever vargen som en konkurrent om jaktbart vilt, och ett hot mot den egna säkerheten. Själv anser hon att vi måste tillåta rovdjuren att leva efter sitt biologiska beteende och att vargen bör bli accepterad och kunna leva sida vid sida med jägare och uppfödare av tamboskap. ”Har man som medborgare bestämt sig för att bosätta sig i närheten av vargens utbredningsområden han man också gjort ett val av att bo nära rovdjur” skriver hon. Även Ekström tar upp hotet av vargen, alltså trygghetsvärdet, men nedvärderar det värdet och menar att man får skylla sig själv om man bor nära vargen. Enligt Ekström är jakten en livsstil vilket visar på själva värdet med jakten, men även den identitet man skapar i samband med vargjakten. Detta är dock inga värden som skribenten själv ser som värdefulla värden.

⁸⁶ GP (2010-01-05) Vargjakten skandal i svensk naturvård

⁸⁷ GP (2010-01-07) Skyddsjakten på varg är ansvarsfull

⁸⁸ GP (2010-01-01) Rovdjurspolitiken ett svek mot svenska folket

”Behöver vi alla arter?” frågar sig Stefan Edman i sin ledare.⁸⁹ Denna ledare beskriver tydligt ett upplevelsevärde av vargen. ”I torsdags såg jag spåren av gråben i den gnistrande snön” skriver han och menar att djuren behövs på ett framför allt mentalt och känslomässigt plan. De vilda djuren har ett affektionsvärde ”i alla fall om de är hyfsat vackra att se på eller har en spännande biologi”. Han menar att vi har en etisk plikt att slå vakt om andra arters egenvärde och fortlevnad. Edman är en av dem som tydligast beskriver ett upplevelsevärde, nämligen det estetiska och symboliska värdet av vargen i landskapet. Vargen beskrivs som viktig för människan, eller i alla fall för honom, på ett mentalt och känslomässigt plan.

Nästa ledare är relativt kort, men tar på ett konkret sätt upp de starka känslor som vargens närvaro väcker. Man tar dels upp den opinion som menar att vargen inte bör finnas ”i närheten av civiliserade trakter”⁹⁰, men den opinion, ”ofta storstadsbaserad” som anser att de som bor i landsbygden ska skylla sig själva. Helt enkelt värdet av trygghet.

Vidare har jag analyserat fyra redaktionella artiklar. I artikeln med rubriken ”Hett om öronen efter vargjakt”⁹¹ citerar man en rad arga mejl som inkommit till regeringen angående vargjakten. Mejlen är fulla av adjektiv om jägarna som ”blodtörstiga” och ”skjutglada”. Man menar i mejlen som beskrivs att jägarna ”slaktar” vargar, att licensjakten är ett ”blodbad”, en ”troféjakt” och består av ”skjutglada machomän”. Vargjakten ses som en skymfning av vargflockarna. Dessa hårda ord mot jägarna visar att de som skrivit mejlen tror att jägarna sätter ett värde i själva jakten genom vara skjutglada, blodtörstiga machomän ute på troféjakt. Att skribenterna själva inte sätter ett värde på vargen är dock ganska klart. Vilket värde de dock tycker vargen i landskapet har framgår desto sämre.

Nästa artikel talar inte mycket om upplevelsevärden, men man använder ordet ”acceptans” i förhållande till människorna i berörda områden,⁹² vilket visar på identitetsvärdet i att kunna identifiera sig i sitt landskap och att kunna påverka sin omgivning. Alltså identitetsvärdet.

Även i nästa artikel talar man om hur vargen påverkar människan. En intervjuad från jägareförbundet menar att vargarna idag ställer till problem och att vargen ”dödar tamdjur som hund och häst, boskapsdjur som ren och får och den dödar många jakthundar.”⁹³ Det är i denna artikel tydligt att vargjakten symboliserar ett trygghetsvärde för människorna på landsbygden. Även i den sista artikeln jag har analyserat menar Olof Liberg, koordinator för det skandinaviska vargforskningsprojektet Skandulv att jakten inte hjälper vargarna och

⁸⁹ GP (2010-01-29) Stefan Edman: behöver vi alla arter?

⁹⁰ GP (2010-01-03) Rätt med vargjakt

⁹¹ GP (2010-01-13) Hett om öronen efter vargjakt

⁹² GP (2010-01-28) Jaktens sista varg skjutet

⁹³ GP (2010-01-02) Protester mot vargjakten

endast handlar om att öka acceptansen bland lokalbefolkningen. Även Andreas Carlgren, då miljöminister, menar att man utan jakten inte får acceptans att ta in nya vargar i landet.⁹⁴ Återigen står alltså identitetsvärdet och även trygghetsvärdet i fokus i debatten.

4.3 Svenska Dagbladet

Från SvD har jag analyserat tre redaktionella artiklar samt en debattartikel. SvD: debattartikel⁹⁵ om vargjakten är skriven av Jonny Jones, kommunstyrelsens ordförande i Rättvik. Han deltog själv i vargjakten. Jones menar vargen skapar problem för djupt rotade kulturer som renskötsel, fåbodbruk, annan djurhållning samt löshunds jakt. Värnandet om och hotet mot kulturmiljöer och traditioner är självklart starkt kopplat till traditionsvärde. Han skriver vidare om traditionsvärdet och menar att de grupper i samhällets känslor, som genom urbanisering kommit ifrån livet som varit naturligt för människor i tiotusentals år, inte bör väga för tungt i utformningen av politik.

Vidare har jag analyserat tre artiklar från SvD, vilka alla tre tar upp samma upplevelsevärde av vargjakten, nämligen identitetsvärdet för de som lever på landsbygden. Man menar i samtliga artiklar att förtroende måste byggas hos människorna i vargtrakter, att det är viktigt att även landsortsbefolkningen får komma till tals och att beslutet om vargjakt visar på ”en ökad förståelse för dem som bor med varg i sin vardag”⁹⁶.

⁹⁴ GP (2010-01-13) Carlgren försvarar vargjakten

⁹⁵ SvD (2010-01-05) Vargjakten var disciplinerad

⁹⁶ SvD (2009-12-17) 27 vargar får skjutas nästa år

Kapitel 5 Diskussion och slutsatser

5.1 Stad och land

Hur vi betraktar vår omgivning och värderar inslag i ett landskap skiljer sig åt beroende på vilka vi är, vilken bakgrund vi har, våra preferenser och vår förkunskap. Upplevelsen av naturen och landskapet, vargen i naturen och jakten, är inte objektiv utan en subjektiv upplevelse full av värderingar. I artiklarna och insändarna till tidningarna har människor med olika bakgrund och kunskap framfört sina värderingar och upplevelsevärden av vargen och vargjakten. Som tidigare forskning visat skiljer sig betraktelsen av vargen i naturen åt mellan stadsbefolkningen och befolkningen på landsbygden⁹⁷. Skillnaden mellan landsbygd och stad speglas främst i nyhetsartiklarna. Någon större skillnad mellan lokaltidning och rikstidning finns inte. Precis som tidigare forskning visar⁹⁸ så kan vi med utgångspunkt i denna studie dra slutsatsen att acceptansen för vargen verkar öka med avståndet till den. De som lever nära vargen upplever den också som mer hotfull. Återkommande i alla tre tidningarnas artiklar är orden ”acceptans” och ”ökad förståelse för landsbygden”. Dels för att dåvarande miljöminister Andreas Carlgren i ett antal uttalanden sa att ”förtroende ska byggas hos de människor som bor i vargrakter” och att det ”krävs acceptans av människor i berörda områden”. Men även andra intressegrupper använder samma ordval. En jägare skriver i en artikel i NWT: ”Om vi lyckas få denna acceptans vore mycket vunnet. Då känner man att man trots allt har kontroll över frågan och att myndigheterna tar ens oro på allvar”, och ”för att beskriva en framgångsrik politik som ändå innebär att vi har kvar vargen så måste det ske med acceptans för de som bor i vargområden”.

I SvD skriver Svenska Jägareförbundet: ”Äntligen får vi ett beslut som visar på en ökad förståelse för dem som bor och lever med varg i sin vardag”. I debattartikeln till GP menar visserligen Veronica Ekström att den som bestämt sig för att bosätta sig i närheten av vargens utbredningsområden får skylla sig själv och även en ledare i GP tar upp den ”ofta storstadsbaserade opinion” som anser att människor som bosatt sig i glesbygd får skylla sig själva. Tidigare forskning har visat på den frustration som uppstår när man som drabbad inte

⁹⁷ Ericsson och Heberlein 2002

⁹⁸ Sjölander-Lindqvist, 2006 s.48

får sin röst hörd i vargdebatten⁹⁹. Denna frustration ser jag inte i artiklarna som jag analyserat. Däremot märks en lättnad över att få tillåtelse att göra något åt problemet med varg.

Liksom om tidigare forskning visar ser jag även i artiklarna hur landskapet blir en skärningspunkt för personliga och kollektiva värden, där lokala värden blir symboliskt laddade. Det är trots allt inte många som idag använder sig av fåbodbruk. Ändå tas rätten, eller snarare möjligheten att kunna göra det, upp i flera artiklar. En viss samhällsgrupp upplever sin rörelsefrihet hotad. Att inte längre kunna, som man gjort i generationer, jaga med lös hund eller släppa ut boskapen på bete. Värdet av att kunna påverka sin omgivning och få vara en del av landskapet som omger en tar sig uttryck i debatten genom ord som förtroende och acceptans. Jakten blir en nödvändig symbol för att förhindra ett utanförskap för landsbygden. Det är på landsbygden vargen upplevs som ett hot mot boskap och traditioner, därför är det hos dem man måste skapa en acceptans och ett förtroende. Med en experimentell inriktning ser man hur starkt identitetsvärdet är. Precis som Sjölander-Lindqvists forskning visar så uppstår ett försvar för att värna om det lokala landskapet. Man identifierar sig med sin kultur och sina traditioner och vargen utgör ett hot mot dem. Licensjakten ses som en lösning, en medelväg med vilken man hoppas skapa förtroende och en acceptans för vargstammen i Sverige. Detta tar sig uttryck i de tre tidningarna bland både motståndare till jakten, jägare och politiker.

5.2 Samma upplevelse med olika ögon- det estetiska värdet

Men frågan är om vi inte värderar samma upplevelser, bara att vi ser dem genom olika glasögon. En jägare beskriver i en artikel i NWT jakten som ett sätt att komma in i naturen, ett sätt att uppleva och njuta av skogen. Jägaren skriver: ”Det är en sån stark upplevelse att sitta på pass i timmar. Den koncentrationen det innebär är ett särskilt sätt att komma in i naturen”. Samma upplevelse beskriver Stefan Edman i en ledare i GP, men utan att innefatta jakten. Hans skriver: ”I torsdags såg jag spåren av gråben i den gnistrande snön på Bredfjället öster om Ljungskile. Och medan fantasin kittlades av insikten att Sveriges sydligaste vargfamilj lever just här- far, mor och åtta valpar- så njöt jag hejdlöst av de små mesarnas vårkonsert”. Edman menar med detta att vilda djur behövs i landskapet på ett för människan mentalt och känslomässigt plan, de vilda djuren har ett affektionsvärde.

⁹⁹ Sjölander-Lindqvist et al, 2010 s.4

Jägarens upplevelse av vargen i morgondiset och Edman på promenad i den gnistrande snön är för mig två lika symboliska och estetiska värden med samma syfte, men ändå med helt olika mål. Den ena vill jaga, för den andra räcker det att iaktta. Men ändå, det är samma upplevelse som värderas. Enligt den experimentella metoden att analysera upplevelsevärden är detta typiska drag som har en särskild betydelse för samhället. Det mänskliga behovet av naturens influenser på vår känslomässiga, kognitiva och estetiska utveckling¹⁰⁰. Detta upplevelsevärde värderas av alla, oavsett bakgrund eller erfarenhet, och är kopplat till ett välbefinnande av naturen som är både evolutionärt och kognitivt. Värdet bör därför inte skilja sig mellan tidningarna, vilket det inte heller gör. Det är samma upplevelsevärde, men skrivna utifrån olika förutsättningar. Innebörden är densamma, vargen tillför landskapet något som man behöver, jakten är ett sätt att bli en del av naturen, liksom promenaden i glittrande snö ackompanjerad av fågelsång. Inte i något av fallen ligger själva värdet i att få se vargen. Det är väntan, spänningen och omgivningen som värderas. Liksom Edman endast får se spåren efter ”Gråben” får de flesta jägare aldrig chans att skjuta en varg. Och det är inte det som värdet av jakten, det är något annat, en naturlig koppling mellan välbefinnande och kontakt med naturen.

För den som är av jägaretradition och i yrket eller som hobby är jägare blir jakten en förevändning eller ett verktyg för att få uppleva naturen på detta sätt. För den som själv inte jagar räcker kanske en promenad i skogen där målet är just själva promenaden. Det är samma upplevelsevärde sett ur olika glasögon. Att jakten är viktig ur rekreationssynpunkt visar även Sjölander-Lindqvists forskning där intervjuade jägare menar att jakten ger just rekreation och samvaro.¹⁰¹

5.3 Vi och de - att se beskriva andras upplevelsevärden

Men vi värderar inte alla upplevelsevärden på samma sätt. De upplevelser vi värderar skapar en bild av vilka vi och ”de” är. Flera insändare menade att de jägare som hade jakt som intresse och livsstil, och därför värderade upplevelsen av jakten, var blodtörstiga och skjutglada. Själva anser jägarna att de är naturvårdare och uppskattar naturens estetiska värden. Debattartiklar som var emot jakten beskrev ofta värdet av vargen som en symbol för den biologiska mångfalden, som ett vackert djur med rätt att vistas i våra skogar eller som ett

¹⁰⁰ Jönsson och Lindström, 2008 s.22

¹⁰¹ Sjölander-Lindqvist, 2006 s.51

estetiskt tilltalande djur. De som var för vargjakten skrev istället om värdet av att bevara traditioner och kultur.

Återkommande i de tre tidningarna var att skriva om andras upplevelsevärden i nedsättande eller ironiska ordalag. De som i vargdebatten sade sig värna om den biologiska mångfalden fick höra att de utgjorde exempel på urbaniserad naturromantisering, medan jägare och jaktförespråkare gång på gång kallades för skjutgalna machomän som gärna vill skjuta en varg och vars intresse och hobby styrde rovdjurspolitiken. Kanske är det lättare att identifiera och sätta ord på andras värden av en upplevelse än sina egna värden? Till stor del verkar det handla om ”förutfattade meningar” om andra människor. Det är lätt för en utomstående att tro att värdet i att jaga ligger i själva dödandet, men som jag skrivit tidigare verkar värdet snarare ligga i upplevelsen av naturen, att vara en del av den besjälade omgivningen. Jakten blir bara ett instrument för att nå dit. Vad vi värderar i naturen må skilja sig åt, men vi mår alla bra av att vistas i den och vara en del av den.

Människan har under lång tid levt i nära kontakt med naturen, men under de senaste hundra åren har kontakten mellan människa och natur minskat, vilket skapat ett behov av förevändningar för att få vistas i naturen. En förevändning kan vara jakten. En annan kan vara en motionssträcka eller en vandring med målet att se en levande varg. Värdet av upplevelsen tar sig olika uttryck beroende på våra preferenser och erfarenheter.

5.4 Att identifiera sig med sitt landskap

Med hjälp av en experimentell ansats hittar man i texterna utmärkande drag som har en särskild betydelse för samhället. Upplevda värden som inte är individuella, utan som kan appliceras på hela grupper. Återkommande i de tre tidningarna är behovet av en identitet och en trygghet oavsett om man är jaktförespråkare eller ej. Även vikten av att kunna påverka sin livsmiljö återkommer i artiklarna. Att kunna påverka sin miljö och kunna identifiera sig med sitt landskap är så viktigt för människan att landskapskonventionen definierar begreppet landskap utifrån ”resultatet av påverkan av och samspelet mellan naturliga och/eller mänskliga faktorer”. Det är viktigt att man som människa kan identifiera sig med sitt landskap, och detta värde framkommer gång på gång i artiklarna oavsett tidning eller åsikt i vargfrågan. Vargen i landskapet får i artiklarna en närmast symbolisk betydelse för de som berörs av dess närhet. Landsbygdens invånare känner sig marginaliserade gentemot en storstadsbaserad politik och vargen får agera slagpåse. En central fråga i de artiklar där man talar om identitet och trygghet är möjligheten att bedriva lantbruk i områden där vargen finns.

Att en lantbrukare identifierar sig med sitt arbete är kanske inte så konstigt. Det framkommer i artiklarna att lantbrukarna är en extra utsatt grupp och närvaron av varg i landskapet skapar för dem en otrygghet och rädsla. Lantbruket är inte heller bara en ekonomisk inkomst utan inte sällan en tradition som gått i arv i generationer. Upplevelsevärdena jag utgått ifrån går ofta hand i hand. Identitet och trygghet hör båda samman med tradition och kultur vilket märkt i artiklarna. Lokala traditioner som fäbodbruk och jakt med lös hund verkar inte bara viktiga ur kulturell synpunkt utan för även med sig ett identitetsvärde. Som jägare identifierar man sig med jakten, som lantbrukare identifierar man sig med lantbruket. Samtidigt identifierar man sig med landskapet vilket skapar en konflikt och osäkerhet när man inte längre har inflytande över det, och på så sätt, inte längre inflytande över sig själv.

Dock verkar identitetsvärdet inte vara det man värderar mest i frågan om vargens vara eller icke vara, eller i alla fall inte det man väljer att beskriva när man får chansen. Upplevelsevärdet av identitet och trygghet framkommer oftare i de redaktionella artiklarna, alltså de artiklar som kanske mest kan ses som objektiva i den mån det går. I debattartiklar och insändare lyser andra värden igenom starkare. Kanske för att värdet av identitet och trygghet är applicerbart på nästan alla grupper i samhället. I debattartiklarna finns ett större spektrum av upplevelsevärden beskrivna, man talar utifrån sig själv och sina egna värderingar i högre grad.

5.5 Traditions- och kulturella värden

Ser man på artiklarna utifrån en sociokulturell ansats märker man att värdet av vargen och vargjaktens sociala och kulturella signifikans är tydlig. Vargjakten är en del av en gemenskap, en viktig knutpunkt i sammanhållningen på landsbygden, men lika mycket en traditionell mötesplats för bygdens både gamla och unga. Man träffas på jaktmöten, går ut tillsammans eller enskilt för att sedan sammanstråla igen och dela med sig av dagens upplevelser. Detta stöder även tidigare forskning där intervjuade jägare beskriver jakten som en social praktik genom vilken man upprätthåller det lokala samhället och delar upplevelser, erfarenheter och kunskaper med varandra.¹⁰² Jakten handlar således inte om att skjuta en varg, eller ens se en varg. Jakten har andra, sociala och kulturella, värden. Jaktens värde som socialt och kulturellt nedvärderas ofta av vargförespråkare i artiklarna som menar att en minoritets intressen inte bör styra rovdjurspolitiken. Varför en minoritets upplevelsevärden skulle vara mindre värda

¹⁰² Sjölander-Lindqvist, 2006 s. 62

än en majoritets upplevelsevärden framgår dock sällan. Men en individs uppfattning av en upplevelse blir med ens signifikant när den placeras i ett socialt eller kulturellt sammanhang. Jakten symboliserar en viktig sammanhållande samhällsfunktion på landsbygden, och är ett sätt för en nyinflyttad att komma in i den sociala gemenskapen. Samtidigt symboliserar jakten djupt rotade kulturer som fåbodbruk och driven hundjakt, vilket flera jaktförespråkare värderar i sina artiklar. Traditionsvärdet är framträdande i flera artiklar vilket visar på klyftan mellan landet och staden, ett samhälle som byggts på traditioner och ett annat samhälle som slitit sig loss från sin gamla kulturhistoria från landsbygden. Liksom traditionsvärdet i jakt och fåbodbruk framkommer i artiklarna har även tidigare forskning visat att jakten handlar om ett socialt ansvarstagande gentemot landsbygden med historiska rötter.¹⁰³ Man refererar till jakten som en gammal tradition värd att bevara, men även som en social mötesplats som förstärker ens egen identitet.

5.6 Sammanfattning

Jag fann i artiklarna alla upplevelsevärden jag utgick från i min metod. 4 artiklar nämnde traditions- och kulturella värden, 6 artiklar nämnde symbolvärden (av jakten eller vargen), 17 artiklar tog upp identitetsvärdet, 9 artiklar tog upp värdet av trygghet. Vargens estetiska värde togs upp i 7 artiklar och värdet av jakten togs upp i 3 artiklar. Alla upplevelsevärden var jämnt fördelade mellan tidningar och artikelformer, även om identitetsvärdet var något överrepresenterat i nyhetsartiklarna. Flera av värdena jag nämnt ovan skulle också kunna bakas ihop (så som jag ibland gjort med trygghetsvärdet och identitetsvärdet och vargens symbolvärde och estetiska värde i vissa artiklar). Många värden hör samman, och vissa upplevelsevärden är så sammankopplade med varandra att de inte går att skilja åt. Som man ser i början av detta kapitel kan samma värde uttryckas på olika sätt, beroende på vem som upplever det. Kanske kan man med ytterligare forskning kring detta komma fram till gemensamma upplevelsevärden, översätta på ett språk som alla samhällsgrupper förstår. Egentligen verkar vi ju värdera samma saker: tradition, identitet och en levande natur. Om inte annat kanske forskning kring våra upplevelsevärden av företeelser i samhället kan leda till en större förståelse för andras upplevelsevärden, vilket i sin tur kan minska konflikterna i frågor som vargen i landskapet och licensjakt.

¹⁰³ Sjölander-Lindqvist et al, 2010 s.57

Kapitel 6 Metodkritik

Jag valde i denna uppsats att skapa en egen modell för analys av upplevelsevärden utifrån Riksantikvarieämbetets system för kulturhistorisk värdering. Ett av mina syften var att testa denna modell på en företeelse i landskapet, i detta fall licensjakten på varg. Utöver min egen metod använde jag mig av två andra metoder för att analysera mitt resultat. Experimentell inriktning och sociokulturell inriktning. Med hjälp av dessa kunde jag leta efter mönster i upplevelsevärdena vilket förenklade en bedömning genom att se landskapet ur ett socialt och kulturellt perspektiv, och även upplevelsevärdena baserade på människors erfarenheter av och identifikation med landskapet. Som tidigare nämnts finns ingen, eller mycket liten forskning kring upplevelsevärden av företeelser i landskapet. Både experimentell och sociokulturell inriktning har därför främst använts för att mäta upplevelsevärden av platser såsom naturområden och parker.¹⁰⁴ I min uppsats har de dock varit till stor nytta och jag har med hjälp av dem kunnat analysera upplevelsevärden i vargdebatten. Metoderna var fullt användbara att använda på detta material. Upplevelsevärden gick att med hjälp av Riksantikvarieämbetets metod för kulturhistorisk värdering att applicera även på företeelser. Jag känner att mitt metodval var bra och gav det resultat jag förväntade mig och jag hoppas att metoden kan användas i framtiden för att undersöka upplevelsevärden av företeelser och inte som innan, bara på platser och objekt.

Kapitel 7 Förslag till fortsatt forskning

Min studie var kvalitativ, men en kvantitativ studie av ett liknande material skulle kunna vara givande för att undersöka vilka upplevelsevärden som nämns i media. Att undersöka vilka upplevelsevärden som framkommer i media är intressant eftersom vår uppfattning om verkligheten påverkas av vad vi ser och läser i media. Det behöver inte handla om just vargdebatten. I undersökningar av t.ex. olika gruppers upplevelsevärden av företeelser kan min upplevelsevärdemodell användas även i framtiden. Användningsområden för min modell kan t.ex. vara invandrares upplevelsevärden av företeelser av det svenska samhället, föräldrars upplevelsevärden av t.ex. inskolningsprocessen, arbetslösas upplevelsevärden av kontakten med arbetsförmedlingen och andra företeelser som får viss uppmärksamhet i media.

¹⁰⁴ Jönsson och Lindström, 2008 s.25

Det kan också vara intressant att om ett par år göra en uppföljningsstudie för att undersöka om upplevelsevärdena av vargen och vargjakten förändrats efter licensjakten 2010. Jag riktade i den här studien in mig på tryckta medier, men en studie av upplevelsevärden i andra medier kan vara intressant, kanske skulle en jämförande studie mellan medier visa på skillnader mellan radio, tv, internet och tryckta medier? För att undersöka detta kan man i framtida forskning använda sig av min upplevelsevärdemodell, inte bara för att undersöka företeelser som vargjakten, utan även andra omdebatterade och/ eller kontroversiella företeelser som t.ex. skogsskövling, rivningshotade kvarter, bygge av vindkraftsverk etc. Det kan vara intressant att undersöka vilka upplevelsevärden av dessa företeelser som får ta sig uttryck i media.

Källförteckning

Litteratur

- Alatalo, Marita (2011). *Strategi för vindbruk och kulturmiljövård i Västerbottens län*. Umeå: Länsstyrelsen Västerbotten
- Andersson, PJ Anders, Dagligk, Thomas (2006) *Ingen rädder för vargen? En kvantitativ innehållsanalys av tre tidningar med avseende på rapporteringen om varg*. Journalistik och multimedia, Södertörns högskola
- Cinque, Serena (2003) *vargens utbredning och lokalisering: En orientering*, CEFOS arbetsrapport 30, Göteborgs universitet
- Demker, Axel (2009). *Ljudlandskap i kulturmiljöer*. Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för kulturvård
- Eagly, Alice H. & Chaiken, Shelly (1993). *The psychology of attitudes*. Fort Worth, Tex.: Harcourt
- Ekblom, Marie, Janås, Maria (2008). *Vargen i tabloidpressen –En kritisk diskursanalys*. Medie- och kommunikationsvetenskap, Karlstads universitet
- Esaiasson, Peter (2007). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 3., [rev.] uppl. Stockholm: Norstedts juridik
- Ericsson, Göran & Heberlein, Thomas A. (2002). *Attityder till varg och vargjakt i Sverige*. Uppsala: Sveriges lantbruksuniversitet
- Halbwachs, Maurice (1992). *On collective memory*. Chicago: University of Chicago Press
- Havula, Anna (2006). *Skilda världar?: en granskning av mediernas kunskapsförmedling av rovdjur i olika delar av landet och dess implikationer för demokratin*. Umeå: FjällMistra
Tillgänglig på Internet: <http://www.fjallmistra.slu.se/swe/publikationer/VisaPub.cfm?860>
- Jönsson, Sofia, Lindström, Marianne (2008) *Metoder för att undersöka upplevelsevärden i landskapet: exempel på studier från kvantitativ till kvalitativ forskning*. Interclude, Naturvetenskapliga institutionen Högskolan i Kalmar
- Karlsson, Jens, Bjärvall, Anders & Lundvall, Anders (1999) *Svenskarnas inställning till varg. En intervjuundersökning*. Stockholm: Naturvårdsverket Rapport 4933
- Landén, Michelle, Nilsson, Maja (2011) *Vargen i etern*. Institutionen för kommunikation, medier och it, Södertörns högskola
- Melin, Sven A (1992) *Vargen förr och nu*. Bokförlaget Settern, Uddevalla
- Nerman, Bengt (1973) *Massmedieretorik*. Stockholm: Almqvist och Wiksell

Scott, James C. (1998). *Seeing like a state: how certain schemes to improve the human condition have failed*. New Haven: Yale University Press

Sjöländer-Lindqvist, Annelie (2006). "Den är ju inte i fårhagen på studiebesök" om lokala perspektiv och uppfattningar om varg och svensk rovdjurspolitik. Göteborg: Cefos

Sjöländer-Lindqvist, Annelie, Karlsson, Marianne & Cinque, Serena (2010). *Att jaga varg: en studie av 2010 års licensjakt i Sverige*. Göteborg: Cefos, Göteborgs universitet
Tillgänglig på Internet: http://www.cefos.gu.se/digitalAssets/1306/1306949_cefosrapport-2010-2.pdf

Solevind, Maria, Berg, Linda (2010) *Gärna varg, men inte på min bakgård*. Sören Holmberg & Lennart Weibull (red) nordiskt ljus. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet

Stewénius, Jonna (red.) (1998). *Kulturmiljövårdens bebyggelseregister. Inventeringshandbok*. 1. [uppl.] Stockholm: Riksantikvarieämbetet

Tunón, Håkan, Iwarsson, Mattias & Manktelow, Stephen (red.) (2007) *Människan och faunan*. Stockholm: Wahlström & Widstrand

Åkesson, Charlotta (2004) *Landskapets värde: en studie i landskapsvärdering vid byggandet av väg 116 öster om Bromölla*. Kristianstad: Högskolan Kristianstad, institutionen för matematik och naturvetenskap

Övrigt

Beslutet om licensjakt på varg 2010: en processutvärdering med fokus på beredningen av beslutet. (2010). Stockholm: Naturvårdsverket
Tillgänglig på Internet: <http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/978-91-620-6361-0.pdf>

Europeiska landskapskonventionen [Elektronisk resurs]. (2007). Stockholm: Riksantikvarieämbetet

Europeiska rådet.. (2000). Kapitel 1, artikel a Luxembourg: Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer

Upplevelsevärden i ABC-stråket: en studie av gröna och blå världens attraktivitet. (2009). Stockholm: Regionplane- och trafikkontoret, Landstinget

Internet

Viltskadestatistik 2011, Viltskadecenter.
http://www.viltskadecenter.se/images/stories/Publikationer/viltskadestatistik_2011.pdf

Artiklar

SvD (2009-12-17) 27 vargar får skjutas nästa år http://www.svd.se/nyheter/inrikes/27-vargar-far-skjutas-nasta-ar_3955837.svd

SvD (2010-01-28) Ministerns vargdröm är en utopi, Baltsheffsky, Susanna
http://www.svd.se/nyheter/inrikes/ministerns-vargdrom-ar-en-utopi_4168189.svd

SvD (2010-01-08) Vargjakt splittrar rödgröna blocket, Hennel, Lena
http://www.svd.se/nyheter/inrikes/politik/valet2010/vargjakt-splittrar-rodgrona-blocket_4058709.svd

SvD (2010-01-05) Vargjakten var disciplinerad, Jones, Jonny
http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/vargjakten-var-disciplinerad_4038397.svd

GP (2010-01-13) Carlgren försvarar vargjakten, Johansson, Roland
<http://www.gp.se/nyheter/sverige/1.288732-carlgren-forsvarar-vargjakten>

GP (2010-01-28) Jaktens sista varg skjuten, <http://www.gp.se/nyheter/sverige/1.298889-jaktens-sista-varg-skjuten>

GP (2010-01-29) Stefan Edman: Behöver vi alla arter, Edman, Stefan
<http://www.gp.se/nyheter/ledare/1.300085-stefan-edman-behover-vi-alla-arter->

GP (2010-01-13) Hett om öronen efter vargjakt, Wallberg, Peter
<http://www.gp.se/nyheter/sverige/inrikespolitik/1.288692-hett-om-ronen-efter-vargjakt>

GP (2010-01-03) Rätt med vargjakt <http://www.gp.se/nyheter/ledare/1.282264-ratt-med-vargjakt>

GP (2010-01-09) Rovdjurspolitiken ett svek mot svenska folket, Ekström, Veronica
<http://www.gp.se/nyheter/debatt/1.285726-rovdjurspolitiken-ett-svek-mot-svenska-folket>

GP (2010-01-07) Skyddsjakten på varg är ansvarsfull, Törnvall, Björn
<http://www.gp.se/nyheter/debatt/1.283704-skyddsjakten-pa-varg-ar-ansvarsfull>

GP (2010-01-05) Vargjakten skandal i svensk naturvård, Gillberg, Gunnar
<http://www.gp.se/nyheter/debatt/1.282948-vargjakten-skandal-i-svensk-naturvard>

GP (2010-01-02) Protester mot vargjakten, Kjellsson, Anna
<http://www.gp.se/nyheter/sverige/1.282044-protester-mot-vargjakten>

NWT (2010-01-05) Inte bara för eller emot
<http://www.nwt.se/asikter/ledare/article639204.ece>

NWT (2010-02-01) Ett nytt system behövs
<http://www.nwt.se/asikter/insandare/article650551.ece>

NWT (2010-01-12) Människan utgör ett hot
<http://www.nwt.se/asikter/insandare/article641660.ece>

NWT (2010-01-05) Beslutad jakt är naturvidrig
<http://www.nwt.se/asikter/insandare/article638902.ece>

NWT (2010-01-08) En politisk motiverad jakt på vargen, Eels, Håkan
<http://www.nwt.se/asikter/debatt/article640321.ece>

NWT (2010-01-19) Lugn och nödvändig jakt på vargen, Forsberg, Bertil
<http://www.nwt.se/asikter/debatt/article645368.ece>

NWT (2010-01-12) Lugn och välorganiserad vargjakt, Kylén, Roland
<http://www.nwt.se/asikter/debatt/article641804.ece>

NWT (2010-01-26) Därför skjuts vargarna, Stridsberg, Yvonne
<http://www.nwt.se/asikter/debatt/article648930.ece>

NWT (2010-02-02) Yrkesjägare vid vargjakt kan vara en lösning, Persson, Ove
<http://www.nwt.se/asikter/debatt/article652432.ece>

NWT (2010-01-05) Jägare kritisk till vargjakten, Sidenvall, Karin
<http://www.nwt.se/article639196.ece>

NWT (2010-01-05) En historisk jakt- som inte är över än, Carlén-Slottner, Sigun
<http://www.nwt.se/karlskoga/article639184.ece>

NWT (2010-01-28) Vargjakten är en politisk succé, Kylén, Roland
<http://www.nwt.se/asikter/debatt/article649905.ece>

NWT (2010-01-07) Starkt stöd för vargjakt, Sidenvall, Karin
<http://www.nwt.se/article640142.ece>

NWT (2010-02-01) En röst från skogen, Hammarström, Tommy
<http://www.nwt.se/arvika/article652000.ece>